

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland

> Retouradres Postbus 40219 8004 DE Zwolle

Stichting Bite Back
De heer A. Romijn
Europalaan 20
3526 KS UTRECHT

Afdeling Juridische Zaken

Postbus 40219
8004 DE Zwolle
mijn.rvo.nl

Contactpersoon
mw. mr. C.O. de Mooij
Jurist

M 06 25708565

Onze referentie
494-45185

Uw brief van
26 april 2021

Relatienummer
206372115

Bijlage
1

Datum

26 OKT 2021

Betreft Beslissing op uw bezwaarschrift tegen de ontheffingsbesluiten van
25 maart 2021 (DGA/20301509 en DGA/DAD 21030450)

Geachte heer Romijn,

Op 29 april 2021 heb ik het door u namens de Stichting Bite Back ingediende bezwaarschrift ontvangen tegen de ontheffingsbesluiten van 25 maart 2021 inzake olifant Buba respectievelijk zebra Smiley (met kenmerken: DGA/20301509 en DGA/DAD 21030450). Deze besluiten zijn genomen op grond van de Wet dieren en het Besluit houders van dieren.

De besluiten zijn opnieuw beoordeeld. In deze brief vindt u mijn beslissing op uw bezwaarschrift en waarom deze beslissing is genomen. In de bijlage vindt u de artikelen waarop de beslissing gebaseerd is.

Beslissing

Ik verklaar uw bezwaren ongegrond. Dit betekent dat ik de ontheffingsbesluiten van 25 maart 2021 handhaaf.

Het proces tot nu toe

Bij brief van 18 januari 2021 heeft de heer L.B. Freiwald, eigenaar en directeur van Freiwalds Menagerie (Circus Freiwald), aanvragen ingediend tot verlening van een ontheffing voor onbepaalde tijd van het verbod als genoemd in artikel 4.14, tweede lid, van het Besluit houders van dieren ten behoeve van olifant Buba en zebra Smiley.

Bij besluiten van 25 maart 2021 zijn aan de heer L.B. Freiwald de gevraagde ontheffingen verleend. Tegen deze besluiten heeft u tijdig bezwaar gemaakt.

Op 30 augustus 2021 heeft een telefonische hoorzitting plaatsgevonden. Tijdens deze hoorzitting heeft u uw bezwaarschrift nader toegelicht.

Uw bezwaar

U geeft namens de Stichting Bite Back aan het niet eens te zijn met de besluiten van 25 maart 2021. Samengevat voert u het volgende aan.

- De gezondheid en het welzijn van olifant Buba en zebra Smiley staan voor u voorop, alsmede de beste toekomstperspectieven voor deze dieren. Besluiten moeten volgens u dan ook specifiek genomen worden in het belang van het dier. Uitgaand van de opvolging van de moties in de Tweede Kamer, vanwege het tegen de adviezen ingaan van het ambtelijk apparaat van de Minister en daarnaast uw opgesomde bezwaren (in bijlage A en B), vindt u dat de belangen van Buba en Smiley hier ernstig geschaad worden en verzoekt u tot het ongeldig verklaren van de ontheffingen.

Afdeling Juridische Zaken

Datum

Onze referentie

494-45185

- U bent van mening dat het verlenen van deze ontheffingen in strijd is met de wetgeving en geenszins het belang van olifant Buba of zebra Smiley dient. Uw bezwaren tegen de afgegeven ontheffingen heeft u per dier apart vermeld in bijlage A en B bij uw bezwaarschrift.

- Met betrekking tot de ontheffing van olifant Buba heeft u in bijlage A onder meer aangevoerd dat u uit de verkregen Wob-documenten constateert dat de conclusie van het ministerie al eenduidig was dat olifant Buba het beste af is bij de opvang Elephant Haven in Frankrijk en dit de voorkeur geniet boven blijven bij het circus. U verwijst in dit verband naar overwegingen hierover in de nota 'stand van zaken circusolifant Buba en zebra Smiley' van 10 november 2020 en de conclusie van RVO na een onderzoek dat in 2016 werd gedaan naar het welzijn van Buba en naar de vraag of Buba in staat was om verplaatst te worden naar een opvang.

- Volgens u was de ontheffing destijds ook louter afgegeven "teneinde een geschikte plek te kunnen vinden voor olifant Buba". De ambtenaren van het ministerie van LNV constateren dit ook en schrijven in de nota van 8 december 2020: *"Dat het in het belang van Buba is om te verhuizen naar een opvanglocatie is door het ministerie ook altijd betoogd en uitgangspunt geweest voor eerdere ontheffingen."*

De minister ging hier volgens u ook in mee. U verwijst hierbij naar de woorden die zij sprak in het plenaire debat hierover. Als gevolg van de aangenomen moties, die door de minister afgeraden werden, zag de minister zich (blijkbaar) genoodzaakt om zonder een gedegen onderbouwing van deze stelling af te wijken. Een motie is volgens u echter geen verplichting voor een minister om iets uit te voeren.

- De Wet dieren stelt dat de intrinsieke waarde van het dier wordt erkend. Door zonder goede reden voorbij te gaan aan de eerdere adviezen van ambtenaren van LNV en de intentie van de eerder afgegeven ontheffingen, wordt volgens u het belang van het dier geschaad. Olifant Buba heeft het recht op een beter perspectief, een beter leven. Dat dit nu stellig ontnomen wordt door de grillen van de publieke opinie, door het uitvoeren van een motie die deze publieke opinie reflecteert, is volgens u niet in het belang van Buba.

- Het besluit om circus Freiwald een permanente ontheffing te geven zal naar uw mening de nodige problemen en onzekerheden met zich meebrengen. In de nota van 8 december 2020 wordt al opgemerkt:

"Daarnaast heeft Freiwald aangegeven steeds meer problemen te hebben met het kunnen financieren van het onderhoud van de olifant en zal hij naar verwachting ook LNV vragen om een tegemoetkoming voor onderhoud van Buba."

Dit was volgens u dan ook te verwachten, omdat de problemen van circus Freiwald op financieel gebied er al veel langer waren, zelfs al vóór de coronacrisis. Dit geeft volgens u aan dat de financiële basis voor de verzorging van Buba niet sterk is. Als van een mogelijke opvang verwacht wordt dat deze wel een stabiele financiële basis biedt, dan zou dit volgens u minstens ook van het circus verwacht mogen worden. De opvang heeft bij het ministerie aangegeven dat er geen kosten gedekt hoeven worden vanuit het ministerie. De organisatie 'Vrienden van de Olifant' heeft daarnaast aangegeven een bijdrage te willen doen voor transportkosten. In de brief van de heer Freiwald van 18 januari 2021 geeft het circus aan dat er de intentie is om financiële middelen te verwerven middels exploitatie van olifant Buba via een educatief programma. Dit zou naar uw mening haaks staan op de eerder afgegeven ontheffingen, maar ook haaks op het verbod op het gebruik van wilde zoogdieren voor circusvermaak.

Afdeling Juridische Zaken

Datum

Onze referentie

494-45185

- Volgens u is niet bekend waar Buba vandaan komt. Buba is geboren in een tijd waarin stropers jonge dieren makkelijker (voor veel geld) konden doorverkopen. Haar herkomst kan een zeer traumatische ervaring zijn geweest voor Buba. Net als dat haar training mogelijk zeer traumatisch is geweest. Buba heeft ook eerder gedragsproblemen vertoond. De gedragsproblemen en het mogelijk onderliggende trauma zijn volgens u dan ook een tikkende tijdbom. Een afgegeven ontheffing waarbij het circus wederom wandelingen zal kunnen maken met Buba in bewoond gebied (zoals een woonwijk), zal volgens u een risico met zich meebrengen voor zowel Buba als omwonenden/voorbijgangers.

- Tevens brengt het circus volgens u steeds naar voren dat Buba eerder verplaatst is naar een ander circus in Duitsland waarna zij stopte met eten en drinken. Hier is volgens u verder geen wetenschappelijke onderbouwing voor. De heer Freiwald gaf daarnaast ook aan in het programma "BEAU" van 1 december 2020 dat rehabilitatie niet onmogelijk is, maar misschien wel vijf jaar kan duren. Dit zou volgens u haaks staan op de suggestie van het circus dat het niet mogelijk is voor Buba om te herplaatsen. Ook lijkt de heer Freiwald te kennen hebben gegeven aan ambtenaren van LNV dat Buba niet kan blijven. Ambtenaren van LNV schreven op 2 maart 2020:

"We streven ernaar om Buba te herplaatsen voordat de huidige ontheffing afloopt. We hebben een gesprek gehad met Elephant Haven, een nieuwe opvang in Frankrijk. Dat is wat ons betreft een serieuze kandidaat. Vorige week hebben we met dhr. Freiwald gesproken, hij ziet ook in dat zijn olifant niet kan blijven en wil samen met ons een oplossing vinden. Dat is erg positief!"

Hier wordt volgens u nogmaals bevestigd dat Elephant Haven volgens het ministerie een goede optie is voor Buba. Bij o.a. The Elephant Sanctuary hebben ze ervaring met vergelijkbare gevallen zoals Buba, waarbij de dieren uiteindelijk aarden in een nieuwe omgeving. Volgens u denkt niemand hier makkelijk over; het zal een proces zijn. De geschiedenis van Buba en de ervaring met soortgelijke gevallen geven wat u betreft dan ook aan dat Buba gebaat zal zijn bij professionele opvang met professionele zorg voor getraumatiseerde olifanten. Elephant Haven heeft deze kennis en beschikt tevens over een groot kennisnetwerk dat zal helpen om het proces van rehabilitatie en socialisatie te vormen.

- Met betrekking tot de ontheffing van zebra Smiley heeft u in bijlage B onder meer aangevoerd dat u op 18 mei 2016 bezwaar heeft gemaakt tegen de aan circus Freiwald verleende ontheffing. In dit bezwaar gaf u aan dat 'indien voor de zebra's geen ontheffing is, overtreedt Circus Freiwald bovendien de wet'. De zebra's zijn later door het circus overgeplaatst naar een (bevriende) opvanglocatie in Gilze-Rijen. In september 2016 is een van de zebra's overleden. Alleen Smiley bleef over. Het circus zelf gaf volgens u destijds aan dat het zou komen door het herplaatsen vanwege het verbod, zoals ze ook herhalen in hun aanvraag voor de ontheffing:

"Ook de herplaatsing van onze destijds 2 zebra's leidde tot een snelle onnodige dood van de oudste zebra."

Echter, de nota van 8 december 2020 geeft aan:

"In september 2016 is een van de zebra's overleden door slechte verzorging van de opvanglocatie in Gilze-Rijen."

In de nota wordt tevens opgetekend:

"Zebra Smiley is zonder goedkeuring door de NVWA teruggenomen door het circus en verblijft sinds die tijd illegaal bij het circus. (...)

Voor het opheffen van het illegale verblijf van de zebra is op 30 oktober 2020 door de NVWA een last onder dwangsom (lod) opgelegd met een termijn tot 1 januari 2021. Dit betekent dat het circus tot genoemde datum zelf de mogelijkheid heeft om de illegale situatie op te heffen door Smiley te verplaatsen."

Zebra's zijn kuddedieren. Een situatie zonder andere zebra's is volgens u ongewenst. Dit erkende eerder de Vereniging Nederlandse Circus Ondernemingen (VNCO, tegenwoordig Circuspunt.nl) volgens u ook in hun uitgave 'Welzijn circUSDieren – Richtlijnen voor het houden en laten optreden van dieren in circussen'. Het minimale aantal zebra's moest dan ook twee zijn voor de destijds bij hun aangesloten circussen.

U geeft voorts aan dat het ministerie ook heeft gezocht naar een opvangplek voor de zebra. In de nota wordt gemeld:

"Naast het zoeken naar een geschikte opvang voor de olifant Buba is gelijktijdig ook gezocht naar een geschikte opvang voor de zebra Smiley. De opvanglocatie Zonnegloed in België heeft aangegeven Smiley te willen plaatsen. Deze opvang heeft al een kudde zebra's waar Smiley zonder problemen aan toegevoegd zou kunnen worden."

- Vanwege de financiële situatie van het circus en het feit dat het welzijn van Smiley gebaat is bij het zijn in een kudde, is de juiste optie volgens u dan ook om Smiley te herplaatsen naar de gevonden opvang in België.

Afdeling Juridische Zaken

Datum

Onze referentie

494-45185

Toelichting op deze beslissing

Uw bezwaren heb ik zorgvuldig beoordeeld en opnieuw getoetst aan het wettelijk kader. De conclusie is dat uw bezwaren ongegrond zijn. Hierna kunt u lezen waarom.

Afdeling Juridische Zaken

Datum

Wettelijk kader

Onze referentie

494-45185

Ingevolge artikel 4.14, eerste lid, van het Besluit houders van dieren, is het verboden om met andere zoogdieren dan die behoren tot de diersoorten, genoemd in Bijlage IV van het besluit, deel te nemen aan een circus of ander optreden. Artikel 4.14, tweede lid, van het Besluit houders van dieren verbiedt het vervoer van andere zoogdieren dan die behoren tot de diersoorten, genoemd in Bijlage IV van het besluit, ten behoeve van een in Nederland gevestigd circus of in een Nederland gevestigd natuurlijke persoon, rechtspersoon of vennootschap die met die dieren deelneemt aan een circus of een ander optreden, of een niet in Nederland gevestigd circus of een niet in Nederland gevestigde natuurlijke persoon, rechtspersoon of vennootschap die met die dieren deelneemt aan een circus of ander optreden in Nederland.

Artikel 4.14 van het Besluit houders van dieren is op 15 september 2015 in werking getreden en is gebaseerd op de artikelen 2.5, tweede lid, onderdeel a, (vervoer) en 2.16, eerste en tweede lid, onderdeel a, (deelname aan circus/ander optreden) van de Wet dieren.

Een olifant en een zebra worden niet genoemd in Bijlage IV van het Besluit houders van dieren en de verboden zijn dan ook van toepassing op olifant Buba en zebra Smiley. Op grond van artikel 10.1 van de Wet dieren kan, in voorkomend geval met inachtneming van EU-rechtshandelingen en voor zover het belang van de dieren of het belang van het milieu zich daartegen niet verzetten, van het bepaalde bij of krachtens de Wet dieren vrijstelling of ontheffing worden verleend. Voorts kunnen aan een ontheffing voorschriften en beperkingen worden verbonden op grond van de artikelen 7.1 en 7.5, eerste en derde lid, van de Wet dieren.

Overwegingen

Zoals in de bestreden besluiten is aangegeven onder het kopje "Ten algemene" is het gebruik van wilde dieren in circussen het afgelopen decennium onderwerp geweest van een maatschappelijke discussie. De maatschappelijke opvattingen over de omgang met dieren zijn in de loop der tijd gewijzigd en opgeschoven, waarbij een steeds zwaarder gewicht wordt toegekend aan de belangen van het dier op basis van de erkenning van de intrinsieke waarde van het dier. Voorts blijkt uit diverse studies dat het welzijn en de gezondheid van dieren in de circuspraktijk onder druk staan ten gevolge van het rondreizende karakter van circussen. Het gebruik van wilde dieren in circussen wordt hierdoor niet langer aanvaardbaar geacht. Daarbij speelt een belangrijke rol dat deze dieren worden gebruikt voor vermaak van mensen. Het gebruik van dieren voor vermaak, waarbij het welzijn en de integriteit worden aangetast, wordt maatschappelijk steeds minder geaccepteerd. Gelet hierop is op 15 september 2015 het verbod van kracht geworden op deelname met andere dan aangewezen zoogdiersoorten aan een circus of ander optreden.

Vervolgens is in de bestreden besluiten gemotiveerd ingegaan op de specifieke en individuele situatie van olifant Buba en zebra Smiley.

Ten aanzien van olifant Buba, die inmiddels ruim 44 jaar oud is, is in dit verband overwogen dat Buba al sinds 35 jaar niet meer met soortgenoten in een kudde heeft geleefd, maar wel intensief bij mensen. Voorts is aangegeven dat Buba eerst nog geresocialiseerd zal moeten worden alvorens te kunnen worden herplaatst in een voor hem geschikte opvanglocatie in een kudde met nieuwe soortgenoten. Het resocialiseren van Buba zal, gelet op de afgelopen 35 jaar waarin hij niet met soortgenoten in een kudde heeft geleefd, een zeer intensief proces zijn dat veel tijd zal kosten. Dit intensieve proces en de tijd die ermee gemoeid is, brengen naar mijn oordeel extra risico's met zich mee voor de gezondheid en het welzijn van Buba. Deze extra risico's zijn niet in het belang van Buba.

Ten aanzien van zebra Smiley, die de leeftijd heeft van 14 jaar, is in dit verband overwogen dat Smiley al sinds 13 jaar niet meer met soortgenoten in een kudde heeft geleefd, maar wel intensief bij mensen. Voorts is aangegeven dat Smiley eerst nog geresocialiseerd zal moeten worden alvorens te kunnen worden herplaatst in een voor hem geschikte opvanglocatie in een kudde met nieuwe soortgenoten. Het resocialiseren van Smiley zal, gelet op de afgelopen 13 jaar waarin hij niet met soortgenoten in een kudde heeft geleefd, een zeer intensief proces zijn dat veel tijd zal kosten. Dit intensieve proces en de tijd die ermee gemoeid is, brengen naar mijn oordeel extra risico's met zich mee voor de gezondheid en het welzijn van Smiley. Deze extra risico's zijn niet in het belang van Smiley.

Gelet op de hierboven beschreven extra risico's ben ik tot het oordeel gekomen dat het verlenen van een ontheffing voor onbepaalde tijd in het belang van Buba en Smiley is, mits Buba en Smiley niet worden ingezet voor of verplaatst ten behoeve van optredens of tentoonstellingen of publiekseducatie en wordt voldaan aan de huisvestings- en verzorgingseisen als vermeld in het Besluit houders van dieren. Het alternatief van herplaatsing acht ik mede gelet op de hierboven vermelde extra risico's voor de gezondheid en welzijn van Buba en Smiley niet redelijk, en in ieder geval niet méér in het belang van de dieren dan het verlenen van de onderhavige ontheffingen, die zijn gericht op continuering van de huidige, sinds jaar en dag vertrouwde leef- en verblijfssituatie van de beide dieren.

Ik concludeer dan ook dat bij besluiten van 25 maart 2021 terecht en op goede gronden is besloten ten behoeve van olifant Buba en zebra Smiley alsnog een ontheffing voor onbepaalde tijd te verlenen van het in artikel 4.14, tweede lid, Besluit houders van dieren genoemde verbod. Bovendien blijft het deelnemen aan een optreden met Buba en Smiley hoe dan ook verboden. De enkele omstandigheid dat hiermee wordt afgeweken van eerdere standpunten of adviezen over (de geschiktheid tot) herplaatsing van deze dieren, doet, wat daar verder ook van zij, aan de rechtmatigheid van de onderhavige ontheffingsbesluiten niet af. Daarbij wijs ik er nog op dat het wettelijk criterium is dat een ontheffing kan worden verleend voor zover het belang van de dieren zich daartegen niet verzet. Met de verleende ontheffingen is voldaan aan dit criterium. Dat ook een andere keuze mogelijk was geweest, doet daar niet aan af.

Afdeling Juridische Zaken

Datum

Onze referentie

494-45185

Ten aanzien van uw stellingen omtrent de financiële situatie waarin Circus Freiwald volgens u zou verkeren, merk ik op dat, wat hier verder ook van zij, er niet voor niets voorschriften zijn verbonden aan de verleende ontheffingen, waaronder de huisvestings- en verzorgingseisen als vermeld in het Besluit houders van dieren. Het is de eigen verantwoordelijkheid van het circus om er voor te zorgen dat aan deze voorschriften te allen tijde wordt voldaan. Indien blijkt dat het circus niet langer meer voldoet of kan voldoen aan een of meer aan de ontheffingen verbonden voorschriften, dan kan dit immers consequenties hebben voor de afgegeven ontheffingen.

Afdeling Juridische Zaken

Datum

Onze referentie

494-45185

Conclusie

Alles overwegend concludeer ik dat terecht en op juiste gronden is besloten tot verlening van de gevraagde ontheffingen ten behoeve van olifant Buba en zebra Smiley. Dit betekent dat ik uw bezwaren ongegrond verklaar en de bestreden besluiten van 25 maart 2021 onverkort handhaaf.

Met vriendelijke groet,

Carola Schouten
De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,

Beroepsmogelijkheid

Als u het niet eens bent met deze beslissing, kunt u binnen zes weken na verzending van deze brief een beroepschrift indienen. Stuur het beroepschrift naar het College van Beroep voor het bedrijfsleven, Postbus 20021, 2500 EA, Den Haag. Voor de behandeling van het beroep brengt het College aan u een bedrag in rekening.

In sommige situaties kunt u digitaal beroep instellen bij het College via <http://loket.rechtspraak.nl/bestuursrecht>. Kijk op de genoemde site voor precieze voorwaarden.

Bijlage: Relevante wet- en regelgeving

Wet dieren

Artikel 2.5 Vervoer van dieren

- (...)
2. Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur kunnen voor het onderwerp, bedoeld in het eerste lid, regels worden gesteld voor bij deze maatregel aangewezen diersoorten of diercategorieën die betrekking hebben op onder meer:
 - a. een verbod op het vervoeren van bepaalde dieren;
- (...)

Afdeling Juridische Zaken

Datum

Onze referentie

494-45185

Artikel 2.16 Vertoning dieren

1. Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur kunnen regels worden gesteld over het houden van keuringen, tentoonstellingen en andere gelegenheden of inrichtingen waar dieren worden gehouden en aan het publiek worden getoond wegens recreatieve, sportieve of opvoedkundige doeleinden.
 2. De regels, bedoeld in het eerste lid, kunnen onder meer betrekking hebben op:
 - a. een verbod op het met bepaalde dieren deelnemen aan een tentoonstelling;
- (...)

Artikel 10.1 Vrijstelling en ontheffing

1. Onze Minister kan, in voorkomend geval met inachtneming van EU-rechts-handelingen en voor zover het belang van de gezondheid van de mens, dieren of planten, het belang van het welzijn van dieren of het belang van het milieu zich daartegen niet verzetten, van het bepaalde bij of krachtens deze wet vrijstelling of ontheffing verlenen.
2. Ingeval de vrijstelling of ontheffing betrekking heeft op een bepaling die geheel of mede strekt tot bescherming van de volksgezondheid, wordt zij in overeenstemming met Onze Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport verleend.
3. In afwijking van artikel 7.1 zijn de artikelen 7.3, 7.4, eerste lid, tweede lid, onderdeel a, en derde lid, 7.5, vierde lid, 7.6, eerste en tweede lid, onderdeel a, 7.8, eerste lid, en 7.9 niet van toepassing ten aanzien van het verlenen van een vrijstelling of ontheffing als bedoeld in het eerste lid.
4. Indien Onze Minister voornemens is een vrijstelling te verlenen van het bepaalde in artikel 2.23, wordt het ontwerp van de vrijstelling in de Staatscourant bekend gemaakt en aan een ieder de gelegenheid geboden om binnen vier weken na de dag waarop de bekendmaking is geschied, wensen en bedenkingen ter kennis van Onze Minister te brengen. Gelijktijdig met de bekendmaking wordt het ontwerp van de vrijstelling aan beide kamers der Staten-Generaal overgelegd en medegedeeld aan direct belanghebbenden.
5. Een vrijstelling als bedoeld in het eerste lid kan, onverminderd de bevoegdheid van Onze Minister, bij algemene maatregel van bestuur worden verleend.

Besluit houders van dieren

Artikel 4.14 Verbod op deelname met andere dan aangewezen dieren aan een circus of ander optreden en op vervoer van die dieren ten behoeve van een circus of ander optreden

1. Het is verboden met andere zoogdieren dan die behoren tot de diersoorten, genoemd in bijlage IV, deel te nemen aan een circus of een ander optreden.
2. Het is verboden dieren als bedoeld in het eerste lid te vervoeren ten behoeve van:
 - a. een in Nederland gevestigd circus of een in Nederland gevestigde natuurlijke persoon, rechtspersoon of vennootschap die met die dieren deelneemt aan een circus of een ander optreden, of
 - b. een niet in Nederland gevestigd circus of een niet in Nederland gevestigde natuurlijke persoon, rechtspersoon of vennootschap die met die dieren deelneemt aan een circus of een ander optreden in Nederland.
3. Het verbod, bedoeld in het eerste en tweede lid, is niet van toepassing op optredens in dierentuinen als bedoeld in artikel 4.1.

Afdeling Juridische Zaken

Datum

Onze referentie
494-45185

Bijlage IV

Bijlage IV als bedoeld in artikel 4.14 van het besluit

Aangewezen soorten van zoogdieren waarmee deelname aan en vervoer ten behoeve van een circus of een ander optreden is toegestaan.

Soorten	
Equus asinus	(Ezel)
Equus caballus	(Paard)
Canis lupus familiaris	(Hond)
Felis catus	(Kat)
Bos taurus	(Rund)
Ovis aries	(Schaap)
Capra hircus	(Geit)
Sus scrofa	(Varken)
Lama glama (Guanaco familiaris)	(Lama)
Vicugna pacos	(Alpaca)
Camelus bactrianus	(Kameel)
Camelus dromedarius	(Dromedaris)
Oryctolagus cuniculus	(Konijn)
Rattus norvegicus	(Bruine rat)
Mus musculus	(Tamme muis/huismuis)
Cavia porcellus	(Cavia)
Mesocricetus auratus	(Goudhamster)
Meriones unguiculatus	(Gerbil)